

Mariola Gurgul

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Skutki wprowadzenia określeń poziomów biegłości językowej od A1 do C2 z perspektywy lektora języka niemieckiego

Wprowadzenie

W maju 2004 roku Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej i to uruchomiło proces istotnych zmian w naszym kraju. W wielu dziedzinach musieliśmy dostosować się do przepisów obowiązujących w Unii, pogłębiła się współpraca nie tylko na płaszczyźnie gospodarczej czy politycznej, ale również w wymiarze społecznym, kulturowym, intelektualnym i edukacyjnym (Pawlikowski 2007). Ruchy migracyjne, globalizacja, mobilność ludności, znajomość języków obcych, wysoka jakość kształcenia oraz atrakcyjne oferty edukacyjne uczelni wyższych powodują, że coraz więcej młodych Europejczyków decyduje się na studia poza granicami własnego kraju. Dlatego właśnie szkolnictwo wyższe w Polsce, jeżeli chce być konkurencyjne dla studentów z całego świata, musi być systemem nowoczesnym. Nowoczesne nauczanie to nie tylko gwarancja wysokiej jakości kształcenia, to również nauczanie języków obcych i kultury kraju docelowego, to „zarażanie bakcyłem» innowacyjności, wyrabianie nawyku permanentnego doksztalcania się oraz nauczanie metod skutecznego transferu wiedzy do praktyki. Wiedza ludzka, niespożytkowana praktycznie, nie ma bowiem większego społecznego znaczenia, nabiera go dopiero po skutecznym zastosowaniu i to we wszystkich dziedzinach życia” (Pawlikowski 2007, s. 284).

Gdy polskie uczelnie włączyły się w proces budowy Europejskiej Przestrzeni Szkolnictwa Wyższego zwanego Procesem Bolońskim, również lektorzy języków obcych stanęli przed nowym wyzwaniem i musieli zacząć realizować jego założenia. Aby osiągnąć jak najwyższą jakość swojego działania (nauczania), dokonywali ewaluacji procesu kształcenia. Mierzyli i analizowali wyniki pomiaru i w efekcie mogli podjąć decyzje co do jakości swojego działania (Oleska 2000). Ta międzynarodowa ewaluacja systemu kształcenia i oceniania umiejętności językowych wpłynęła na stosowany obecnie Europejski System Opisu Kształcenia Językowego. W niniejszym wystąpieniu chciałabym, jako lektor języka niemieckiego, podzielić się swoimi doświadczeniami spowodowanymi wyznaczeniem w tym dokumencie 6 poziomów biegłości językowej (od A1 do C2) oraz jak testy klasyfikujące, jako narzędzie ewaluacji, pomagają nauczycielowi opracować program nauczania i jaki mają wpływ na jakość kształcenia.

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ) jest dokumentem wydanym w 2001 roku przez Radę Europy, określającym politykę językową i wprowadzającym ważne zmiany w nauczaniu i uczeniu się języków obcych

w krajach Unii Europejskiej. „Zawiera on usystematyzowany zbiór pojęć umożliwiający pełny, przejrzysty i spójny opis kształcenia językowego w zróżnicowanej językowo i kulturowo Europie, w odniesieniu do trzech jego aspektów: uczenia się języka, nauczania języka i oceny osiągniętych w uczeniu się i nauczaniu wyników” (Trzcińska 2011, s. 1). Trzcińska stwierdza, że kiedy tworzono ten dokument, chciano wyznaczyć podstawy, które umożliwiłyby porównywanie i wzajemne uznawanie kwalifikacji językowych. Ważne było również, aby zachęcić instytucje edukacyjne krajów europejskich do wspólnego działania oraz wspierania uczniów, nauczycieli, instytucji, które przeprowadzają egzaminy oraz władz oświatowych przy wyznaczaniu celów i koordynowaniu działań. Okazało się, że jest tak wiele systemów edukacyjnych i instytucji, które potwierdzają umiejętności językowe, że należało je porównać i taką rolę pełni obecnie ESOKJ. Dokument ten jest uniwersalnym punktem odniesienia, ponieważ skupił się na umiejętnościach językowych, komunikatywnym podejściu do uczenia się języków obcych i ma charakter międzyjęzykowy. Podstawa programowa, system egzaminowania, podręczniki oraz wymogi kształcenia nauczycieli języków obcych dostosowane zostały do dokumentu Rady Europy (Trzcińska 2011, Czura 2010). W nim właśnie opisane zostały umiejętności, jakie są potrzebne, aby osiągnąć biegłość w posługiwaniu się językiem obcym oraz określono 6 poziomów biegłości językowej (od A1 do C2). W tabeli 1. scharakteryzowane zostały te poziomy.

Tabela 1. Opis poziomów biegłości językowej

Poziom	Opis
A1	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie i potrafi stosować podstawowe zwroty potoczne i wyrażenia dotyczące życia codziennego. Potrafi przedstawiać siebie i innych oraz formułować pytania z zakresu życia prywatnego, dotyczące np. miejsca, w którym mieszka, ludzi, których zna i rzeczy, które posiada. Potrafi prowadzić prostą rozmowę pod warunkiem, że rozmówca mówi wolno, zrozumiale i jest gotowy do pomocy.
A2	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie wypowiedzi i często używane wyrażenia związane z życiem codziennym (np. podstawowe informacje dotyczące osoby rozmówcy i jego rodziny, zakupów, otoczenia, pracy). Potrafi porozumiewać się w prostych, rutynowych sytuacjach komunikacyjnych, wymagających jedynie prostej, bezpośredniej wymiany informacji na tematy znane i typowe. Potrafi w prosty sposób opisywać swoje pochodzenie, otoczenie a także poruszać sprawy związane z najważniejszymi potrzebami życia codziennego.
B1	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w jasnych, standardowych wypowiedziach, które dotyczą znanych jej spraw i zdarzeń typowych dla pracy, szkoły, czasu wolnego itd. Potrafi radzić sobie z większością sytuacji komunikacyjnych, które mogą się zdarzyć podczas podróży w rejonie, gdzie mówi się danym językiem. Potrafi tworzyć proste, spójne wypowiedzi na tematy, które są jej znane lub które ją interesują. Potrafi opisywać doświadczenia, wydarzenia, marzenia, nadzieje i aspiracje, krótko uzasadniając bądź wyjaśniając swoje opinie i plany.

B2	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie znaczenie głównych wątków przekazu zawartego w złożonych tekstach na tematy konkretne i abstrakcyjne, łącznie z rozumieniem dyskusji na tematy techniczne z zakresu jej specjalności. Potrafi porozumiewać się na tyle płynnie i spontanicznie, by prowadzić normalną rozmowę z rodzimym użytkownikiem danego języka, nie powodując przy tym napięcia u którejkolwiek ze stron. Potrafi formułować przejrzyste wypowiedzi ustne i pisemne w szerokim zakresie tematów a także wyjaśniać swoje stanowisko w sprawach będących przedmiotem dyskusji, rozważając wady i zalety różnych rozwiązań.
C1	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie szeroki zakres trudnych, dłuższych tekstów, dostrzegając także znaczenia ukryte, wyrażone pośrednio. Potrafi wypowiadać się płynnie, spontanicznie, bez większego trudu odnajdując właściwe sformułowania. Skutecznie i swobodnie potrafi posługiwać się językiem w kontaktach towarzyskich i społecznych, edukacyjnych bądź zawodowych. Potrafi formułować jasne, dobrze zbudowane, szczegółowe wypowiedzi dotyczące złożonych problemów, sprawnie i właściwie posługując się regułami organizacji wypowiedzi, łącznikami i wskaźnikami zespolenia tekstu.
C2	Osoba posługująca się językiem na tym poziomie może z łatwością zrozumieć praktycznie wszystko, co usłyszy lub przeczyta. Potrafi streszczać informacje z innych źródeł, pisanych lub mówionych, w sposób spójny odtwarzając zawarte w nich tezy i wyjaśnienia. Potrafi wyrażać swoje myśli bardzo płynnie, spontanicznie i precyzyjnie, subtelnie różnicując odcienie znaczeniowe nawet w bardziej złożonych wypowiedziach.

Źródło: B. Trzcińska, *Odnoszenie egzaminów z języków obcych do Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego*, s. 2.

Testy klasyfikujące i ich znaczenie w procesie dydaktycznym

Osoby rozpoczynające studia na uczelni wyższej dysponują niejednakowymi kompetencjami językowymi. Są absolwentami różnych szkół, mają za sobą inny staż i intensywność nauki języka obcego, niektórzy mieszkali kilka lat za granicą. Uświadamia to problem, z jakim spotykają się na początku roku akademickiego nauczyciele prowadzący lektoraty. Aby zminimalizować te rozbieżności, lektorzy języka niemieckiego dokonują na pierwszych zajęciach w październiku tzw. diagnozy wstępnej „na wejściu” (Fronckiewicz, Stefaniak 2010). Studenci rozwiązują test i na podstawie jego wyników dzieleni są na grupy według poziomu znajomości języka. Test opracowany został przez zespół języka niemieckiego, sprawdza znajomość zagadnień gramatycznych i leksykalnych. Składa się z dwóch części, które tworzą zadania z luką. Nazwałam tak to zadanie, ale nie jest to, moim zdaniem, termin do końca właściwy. Z jednej strony posiada ono cechy zadania z luką, z drugiej strony studenci uzupełniają go, wybierając odpowiedzi a, b, c, d, a więc rozwiązują zadanie wyboru wielokrotnego. Zdecydowaliśmy się (my, lektorzy z UE) na taki rodzaj testu, ponieważ zaletami takiego zadania, jak podaje B. Niemierko, są między innymi następujące właściwości: „zadowalająca reprezentatywność zbioru zadań dla stosunkowo szerokiego zakresu kształcenia” (Niemierko

1999, s. 110) i bardziej obiektywne punktowanie. Często można sporządzić klucz punktowania zadania (Niemierko 1999). Istotnym kryterium przy wyborze takiego zadania był czas. Na sprawdzenie rozwiązań przeznaczamy dwa, trzy dni, ponieważ w drugim tygodniu października musi być gotowy nowy podział studentów na grupy. Pierwsza część testu zawiera 4 teksty, które należy uzupełnić, wybierając odpowiedź a, b, c, d. Skala trudności wzrasta, jest dostosowana do poziomów A1, A2, B2. Druga część to również zadanie z luką, ale zawiera 30 „wyrwanych z kontekstu” zdań i ich skala trudności dostosowana jest do poziomów B2, C1. Za każdą prawidłową odpowiedź piszący otrzymuje 1 punkt, czyli w pierwszym zadaniu może uzyskać 50 punktów, w drugim 30, w sumie maksymalnie 80 punktów. Poniższe zestawienie pokazuje schemat, według którego dokonujemy przyporządkowania studenta do grupy o odpowiednim poziomie językowym.

Tabela 2. Schemat przyporządkowania studentów do grup językowych Opracowanie własne lektorów UE

Punkty	Poziom
0-10	A1
11 11-20	A1/A2
21-30	A2
31-40	A2/B1
41-50	B1
51-65	B1/B2-B2
66-80	B2/C1-C1

Taka klasyfikacja znacznie ułatwia pracę lektora, przyczynia się do wzrostu efektów kształcenia i pozwala studentom osiągać sukcesy edukacyjne.

Przeprowadzenie testów klasyfikujących (Einstufungstest) ma duże znaczenie dla pracy nauczyciela, przede wszystkim dlatego, że pozwalają one określić kryteria umiejętności językowych. Studenci znają słownictwo i struktury gramatyczne na porównywalnym poziomie, więc lektor napotyka mniejsze trudności przy rozwiązywaniu poszczególnych sprawności – czytanie ze zrozumieniem, słuchanie, pisanie i mówienie. Ważnym elementem w procesie dydaktycznym są uczący się. To przede wszystkim z myślą o nich dokonuje się diagnozy. Nowy podział na grupy to wiele korzyści dla kursantów. Studenci pierwszego roku, nieobcy w nowym środowisku (inne miasto, uczelnia, nowi nauczyciele i koledzy), są skrępowani. Nie znają się jeszcze nawzajem i praca wśród osób, które władają językiem obcym na podobnym poziomie, jest na pewno mniej stresująca. Na początku nauki zachowują się biernie, kiedy nie są wywołani do odpowiedzi – milczą. A nauka na lektoratach wymaga przecież dużej aktywności uczących się, tylko biorąc czynny udział w zajęciach, można rozwijać kompetencje językowe.

Wielu studentów naszej uczelni ubiega się o zagraniczne stypendia, bierze udział w programach edukacyjnych, m.in. Socrates i Erasmus. Jednym z kryteriów przy wyborze kandydatów jest znajomość języka na poziomie komunikatywnym, ponieważ będą uczestniczyli w wykładach prowadzonych w języku obcym. Podział na określone poziomy ułatwia więc studentom decyzję o podjęciu starań o miejsce

na uczelni poza granicami kraju i motywuje do nauki. Również absolwenci UE, którzy chcieliby pracować w firmach europejskich, potrafią ocenić swoje szanse na rynku pracy, gdzie ważna jest dzisiaj znajomość języków obcych. W indeksach, obok oceny z przedmiotu, wpisywany jest zawsze poziom znajomości języka. Określanie poziomów jest ujednolicone w całej Unii Europejskiej, dlatego ułatwia to funkcjonowanie, poruszanie się w jej granicach.

Mimo wielu zalet przeprowadzanie testów klasyfikujących ma także wady. Przed rozpoczęciem rozwiązywania testów studenci są informowani o tym, jaki jest cel tych testów. Prosimy, aby odpowiadali rzetelnie, zgodnie ze swoją wiedzą i przede wszystkim samodzielnie. Strach przed kompromitacją i obawa, że otrzymają złą ocenę (choć test jest tylko punktowany) lub będą w grupie o zbyt wysokim dla nich poziomie, powodują, że niektórzy studenci albo oddają nierozwiązany test, albo wybierają odpowiedź, nie zastanawiając się. Lektor w takiej sytuacji nie jest w stanie sprawdzić faktycznych umiejętności. Dokonuje się podziału na grupy, w których mogą znaleźć się studenci znający język na nieadekwatnym poziomie. Jeżeli rzeczywiście ich kompetencje językowe w znacznym stopniu odbiegają od kompetencji innych osób w grupie zostają przepisani do grupy niższej. Zdarza się także, że studenci po zapoznaniu się z wynikami testu i po pierwszych zajęciach w nowej grupie sami proszą o przeniesienie do grupy wyższej. Nauczyciele po dokonaniu analizy wyników pomiaru tworzą nowe grupy językowe i decydują, jaki podręcznik, i który jego tom, będzie w danej grupie wiodący.

Rynek wydawnictw edukacyjnych w Polsce również zareagował na zmiany zachodzące w szkolnictwie wyższym spowodowanymi wdrażaniem założeń Procesu Bolońskiego i dostosował się do nowego określenia 6 poziomów biegłości językowej wyznaczonych przez ESOKJ, co bardzo pomaga przy wyborze materiałów dydaktycznych. „Nowoczesny podręcznik powinien wyróżniać się wielofunkcyjnością, ujawniającą się jako zdolność do wykorzystywania go, jak pisał Czesław Maziarz, do organizowania działalności poznawczej ucznia we wszystkich ogniwach procesu dydaktycznego zgodnie z celami wychowawczymi szkoły“ (J. Nocoń u Maziarz 1965, s. 47-48). Już na okładce podręcznika można znaleźć informację, do nauki którego z poziomów jest przeznaczony dany tom, więc nie tracimy czasu na przeglądanie całego kursu, jeżeli jesteśmy zainteresowani tylko jednym poziomem. Lektorzy po dyskusji o zaletach i wadach danego zestawu decydują się na jedną z propozycji wydawnictw. Podręcznik jest dla studenta i lektora książką obowiązkową. Nauczyciel wybiera nie tylko materiał dydaktyczny dla danej grupy, ale także przygotowuje program nauczania, który chciałby zrealizować. Przy podjęciu decyzji zwraca się szczególną uwagę na to, czy w podręczniku uwzględniono zmiany zachodzące we współczesnym świecie, czy informacje są aktualne (np. waluta, dane statystyczne, moda), aspekty metodyczny i poprawnościowojęzykowy, szata graficzna odgrywają tu również znaczącą rolę. Nauczanie i uczenie się języka obcego jest bardziej atrakcyjne wtedy, kiedy omawiane tematy interesują, a problemy dotyczą danej grupy wiekowej.

Wydawnictwa tak przygotowują materiały dydaktyczne, aby tom o odpowiednim poziomie z każdego kursu zawierał ten sam zakres gramatyki i podobne słownictwo, ale dostosowane do wieku adresata. Tak opracowane podręczniki znacznie

ułatwiają proces dydaktyczny. Jeżeli student zmienia uczelnię, nie ma trudności ze znalezieniem dla siebie odpowiedniej grupy językowej na lektoratach. Chociaż wcześniej korzystał z innego podręcznika, poziom zostaje ten sam.

Podsumowanie

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego jest dokumentem wyznaczającym obecnie europejską politykę językową. Wprowadził standaryzację poziomów biegłości językowej i wyraźnie opisał kryteria umiejętności językowych, co przyczyniło się do stworzenia wspólnej płaszczyzny do komunikowania się. Wykorzystywany jest do określania wymagań programowych, przy tworzeniu materiałów dydaktycznych oraz w kształceniu nauczycieli.

Testy klasyfikujące przeprowadzane na lektoratach języka niemieckiego na początku roku akademickiego mają, moim zdaniem, pozytywny wpływ zarówno na proces nauczania, jak i proces uczenia się języka obcego. Testy te zapewniają nauczycielowi komfort pracy. Pomagają mu przygotować program nauczania i wybrać podręcznik, dostarczają informacji pozwalających podnieść skuteczności i jakości kształcenia. Studenci uczą się języka na porównywalnym poziomie. Praca w takiej grupie na pewno jest mniej stresująca i bardziej motywuje, ponieważ w takim zespole szybciej zauważa się postępy w nauce.

Jedyną wadą testów, jaką zauważyłam, jest to, że nie dają stuprocentowej gwarancji, że student zostanie przydzielony do grupy o odpowiednim poziomie.

Bibliografia:

1. Czura A., *Interkulturowość, różnojęzyczność, autonomia, ocenianie... Jak zapoznać nauczycieli z zagadnieniami Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego?* [w:] *Interdyscyplinarność w nauczaniu języków obcych*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2010, s. 91-97.
2. Fronckiewicz B., Stefaniak A., *Ewaluacja w szkole. Praktyczne rozwiązania*, Fraszka Edukacyjna Sp. z o.o., Warszawa 2010.
3. Moos J., Oleska A., *Ewaluacja Szkolnego Systemu Dydaktycznego*, Wojewódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Kształcenia Praktycznego, Łódź 2000.
4. Niemierko B., *Pomiar Wyników Kształcenia*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, Warszawa 1999.
5. Nocoń J., *Podręcznik szkolny w dyskursie dydaktycznym. Tradycja i zmiana*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2009.
6. Pawlikowski J., *Co mają języki obce do przyszłości Politechniki Wrocławskiej?* [w:] *Rola akademickich ośrodków nauczania języków obcych i języka polskiego w tworzeniu europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2007, s. 284-298.
7. Trzcńska B., *Odnoszenie egzaminów z języków obcych do Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego*, <http://www.bc.orc.edu.pl> [dostęp: 25.06.2011].
8. <http://www.goethe.de/pruefungen> [dostęp: 27.06.2011].